

1.3 Lähiminevik

Silmapaistvad kujud suhteliselt hiljutiste haridusteoriate sugupuult on

- Ellen Key,
- Jean Piaget,
- John Dewey,
- Bengt Molander,
- Carl Malmsten,
- Maria Montessori,
- Rudolf Steiner,
- Loris Malaguzzi,
- Célestin Freinet,
- Howard Gardner
- Margaret McMillan jt.
- Julgelt võime siia ritta lisada ka eestlase Johannes Käisi.

Ellen Key (1849- 1926) – rootsi kirjanik

Rootsi naisõiguslasest kirjanik – kirjutas perekonnaelust, haridusest ja eetikast. Oli alternatiiv-pedagoogika üks rajajatest rääkides esimesena lapsekesksest lähenemisest kasvatuses. Tema mõtteid:

- Rahulikult ja aeglaselt lasta loodusel iseennast aidata ja ainult näha, et ümbruse tingimused looduse tööd toetavad – see on kasvatus.
- Lapsed ei peaks teadmisi otsima mitte ainult raamatukogudest, vaid ka tõsielust, näiteks õppima matemaatikat käsitööd või aiatööd tehes.

- Ta oli veendunud, et inimene peab arenema praktiliste kogemuste kaudu, ise asju tehes.
- Õpetamismeetodite kõige suurem viga on see, et lapsel ei lasta olla. Ei mõisteta, et kogu elu jooksul on rahu vajadus kõige suurem lapsepõlves, eriti sisemine rahu vajadus.
- Laps peaks õppima tundma oma maailma vallutades seda, viies seda vastavusse oma unistustega kuid sageli ta ei saa seda teha, sest ta kohtab terve päev pidevalt erinevaid takistusi, vahele segamisi, parandusi.
- Lapsel kästakse pidevalt jätta midagi sinnapaika, teha teisiti või leida endale hoopis midagi muud teha või tahta midagi muud jne.
- Ta suunatakse pidevalt eemale enda valitud suunast ja see muudab lapse halliks massiks.

Ellen Key oli veendunud, et me peame arenema praktilise tegevuse kaudu, asju ise tehes. Kergem on kujundada vaateid, kui konkreetset materjali käsitletakse praktiliselt ja õuekeskkonda otseselt kogedes(Dahigren & Szczepanski 2006: 21- 23).

Ellen Key oli lasteaedade vastu, kui aga olude sunnil on hädatarvilik laps lasteaeda panna, siis pidanuksid lapsed seal tema arvates mängima kui kassipojad ja koerakutsikad, kasvataja jälginuks olukorda täiesti passiivselt. Ka ei olnud ta rahul traditsioonilise kooliga, kus on õnnestunud see, mis loodusseaduste järgi näib võimatu olevat – hävitada olemasolev aine. Teada saada tahtmine, iseseisvus, vaatlusvõime, mille lapsed kooli kaasa tõid, on kadunud, muutumata teadmisteks või huvideks. Ellen Key kutsus suure revolutsiooniga purustama kogu olemasolevat süsteemi, nii et kivi kivi peale ei jääks. Nn pedagoogilise veeuputuse korral võiks päästvasse Noa laeva lubada vaid Montaigne'i, Rousseau, Spenceri ja uue lapsepsühholoogiaalase kirjanduse. Kui see kogum pääseb kuivale maale, ei tule mitte koole ehitada, vaid viinamarjaaedu rajada, kus õpetajate ülesanne oleks vaid viinamarjade asetamine laste huulte kõrgusele, selle asemel et nad nüüd saavad kultuurimahluajakordselt lahjendatuna. Koolis ei tohi domineerida õpetajapoolne materjalide esitamine, vaid laste iseseisev töö. Igale lapsele peab võimaldama oma tempo materjali iseseisvaks läbitöötamiseks ja õppida tuleks vaid seda, mis lapsi huvitab. Koduseid ülesandeid ei tohi anda, samuti ärgu olgu õpitu suulist ülesütlemist koolis. Kaotada tuleks eksamid ja tunnistused. Laps on püha, keskne olend kogu kasvatusprotsessis. Teda ei tule kasvatada, küll aga kõrvaldada teelt kõik takistused ja lasta loodusel toimida, oli Ellen Key kreedo (Tuulik 1995).

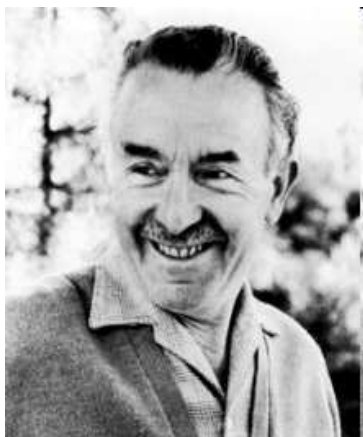
Maria Montessori (1870 – 1952) – itaalia

arst ja pedagoog

Lapse loomust ja õppimise olemust on Maria Montessori kirjeldanud järgmiselt:

- laps loob end oma sisemiste jõudude abil
- lapsele on omane loomulik uudishimu ja teadmisjanu, millele õppimine peaks toetuma
- lapse arengus on nn tundlikkuse staadiumid, mil teatud oskuste õppimine on kõige kergem ja pakub lapsele suurt rahuldust
- laps on tervik. Seepärast ei ole tema arengus otstarbekas – ega isegi võimalik – eristada intellektuaalset, füüsilist, afektiivset ja sotsiaalset külge
- last ei tohi loodusest lahutada, sest lapsel on tugev vajadus hoolitseda teiste elusolendite eest
- lapse käitumis- jm häired on reaktsioonid, millega laps annab teada, et keskkond on tema jaoks puudulik ega paku võimalusi tema kõige tähtsamate vajaduste rahuldamiseks.

Loe lisaks: Ingrid Madise. "Montessori pedagoogika I". Harjumaa Hariduse Arenduskeskus

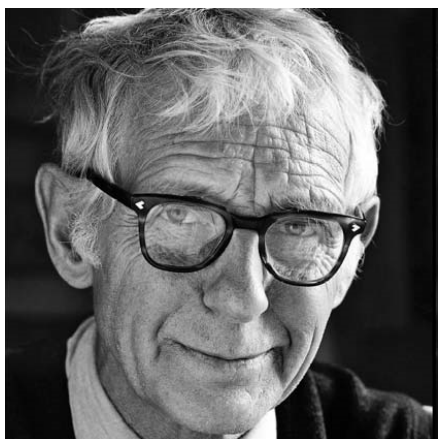

Célestin Freinet (1886-1966) – prantsuse

pedagoog

Freinet' rõhutas looduse ja mõistuse tasakaalu. Ta rõhutas isetegemise ja kogemise olulisust õppimise protsessis. Ta soovitas õppetöös kasutada järgmisi põhimõtteid:

- kogemusõpe (Co-operative learning) – koostööl põhinev õpe
- tööpedagoogika (Pedagogy of work) – läbitehtud tegevusest õppimine
- uurimisel põhinev õppimine (Enquiry-based learning) – grupitöö
- looduslik/loomulik meetod (The Natural Method) – õppimine, kasutades lapse enda kogemusi
- huvikeskne õpe (Centres of Interest) – põhineb lapse huvidel ja uudishimul

Carl Malmsten (1888-1972) – rootsi

disainer

Malmsten avaldas oma seisukohti koolikorralduse ja koolide paiknemise ning arhitektuuriliste lahenduste kohta juba koolieas. Tema ja sarnaste vaadetega klassikaaslased, koostasid kirja Haridusametile protestimaks kujutlusvõimetu, dogmaatilise õpetuse vastu koolis ja selle halvavast mõjust õpilaste loomulikule aktiivsuse tungile. Ta oli seisukohal, et kool peaks asuma looduskaunis kohas ja kujunduses tuleb kasutatada rahvuslikku kunsti ja käsitööd.

Marjorie Allen 1897-1976 – inglise maastikuarhidekt

Tema üheks peamiseks huviobjektiks oli laste mäng. Ta kirjutas raamatu *Adventure Playgrounds* (1954). Ta rõhutas, et laste mängukeskkond peab võimaldama katsetamist, riskimist ja teineteise toetamise arendamist. Ta tegeles mänguplatside kavandamisega. Soovitas kasutada jääkmaterjale keskkonna huvitavamaks muutmisel. Talle kuulub ka seiklusmänguväljakute idee. Marjorie Allen on öelnud: „*Parem murdunud luu, kui murdunud hing*“

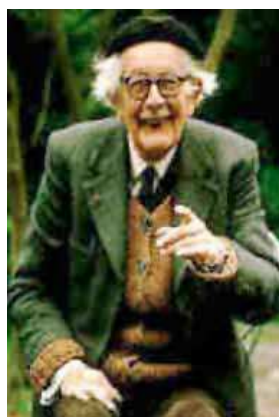
Margaret McMillan (1860-1931) -

1914. aastal avas koos oma õega *Open-Air Nursery School & Training Centre* Peckhamis. See oli mõeldud lastele vanuses 18 kuud kuni 7 eluaastat. Koos õega arendas ta välja lasteaiad, mis sõnaotseses mõttes olid lastele mõeldud, ehitatud ja disainitud aiad. Tegevuskeskmeks oli aed ning maja oli vaid varjualuseks kehva ilma korral. Sellel oli 15 erinevat tasandit nii murul kui kõvematel pinnastel. Selles oli erinevaid radasid, astmeid ja lagedat ruumi, ronimispuid, liumägesid, köisi jne. Kõigel oli mingi eesmärk. Näiteks astmed olid selleks, et lapsed saaksid õppida liikuma üles ja alla ning hüpata. Lisaks olid seal maitsetaimla, kiviktaimla, peenar köögiviljadega ning metsikute taimedega. Lapsed aitasid neid kasvatada. Taimed olid valitud nii, et nad mõjutaks laste meeli- värvus, mustrid, lõhnad, pinnad ja mis kõige olulisem, maitse. Kuigi aias olid tähtsal kohal loodusele iseloomulikud asjad- puud, taimed, kivid jne, pidas ta oluliseks, et aias oleks ka nn rämpsuhunnikud kivide, purkide, vanaraua ja pottidega (nendega said lapsed ehitada). Nad olid veendunud, et õues veedetud aeg parandab oluliselt laste tervist. Eriti oluline on

õues olemine kõige noorematele lastele. Ta väitis, et kõike saab teha väljas – mängida, magada, süüa, rääkida ja kuulata lugusid. Aed on kõige olulisem ja lapse arengu aluseks, mitte tunnid, pildid või vestlused. Tunnid ja vestlused asjade ja tegevuste kohta on vaid kahvatud varjud võrreldes sellega, mis kõik on võimalik aias. Ta kinnitas, et pole vaja kunstlike vahenditega laste meeli arendada, kui ise-kogemine pakub palju tähenduslikumaid ja rikkamaid võimalusi. Aja jooksul muutusid McMillani aiad rohkem struktureerituks ning vähemaks on jäänud vaba improvisatsiooni ruumi.

Vaata lasteaeda <http://www.margaretmcmillan.co.uk/>

In her later years Margaret McMillan became interested in the subject of nursing. With the financial help of [Lloyds of London](#), she established a new college to train nurses and teachers. Named after her beloved sister, the Rachel McMillan College was opened in Deptford on 8th May, 1930..

Jean Piaget (1896 – 1980) – šveitsi psühholoog

Jean Piaget (1896 – 1980) oli šveitsi psühholoog, kognitiivse arengu teooria looja. Piaget'i teooria kohaselt on inimese tunnetustegevuse liikumapanevaks jõuks inimese kaasasündinud huvi ümbritseva maailma vastu. Piaget loobus traditsioonilisest kujutlusest lastest kui passiivsetest olenditest, keda voolib nende keskkond. Ta oli huvitatud arengu järjepidevusest, lähtudes intellektist, mis tuleneb individuaalsusest. Ta jõudis järeldusele, et laste nägemus maailmast on täiesti erinev sellest, mida näevad täiskasvanud. Väikelapsed näevad vaid probleemi või situatsiooni osa ning koondavad oma tähelepanu sellele osale. Vanemaks saades, kognitiivne küpsus suureneb ning lapsed omandavad võime laiendada oma perspektiive ja oskavad langetada otsuseid, mis põhinevad palju suuremal teadmiste kogupagasil. Seega toimub õppimine ikka lihtsamalt keerulisemale. Piaget uskus, et

igasugune areng saab alguse tegevusest – iniviidid konstrueerivad oma teadmise maailmast läbi kokkupuudete keskkonnaga.

John Dewey (1859 - 1952) – ameerika

kasvatusteadlane

Ameerika pragmaatik *John Dewey* (1859 - 1952) andis võrdse tähenduse praktilisele ja teoreetilisele teadmisele. Õuesõpe eeldab, et praktiline teadmine omandatakse suurelt jaolt õuetegevustes. Uurimine on eriline viis, mille toel saadakse kogemusi. Et kogemusest saaks teadmine, tuleb selle üle mõtteid mõlgutada. Tema vaade “õppimine tegemise kaudu” sidus mõtte tegemisega. Õuesõpe rakendab mõlemat, nii käega tehes kui ka meelega kogedes õppimist, et saavutada kestvaid tulemusi (Dahlegren, Szczepanski 2006:23-25).

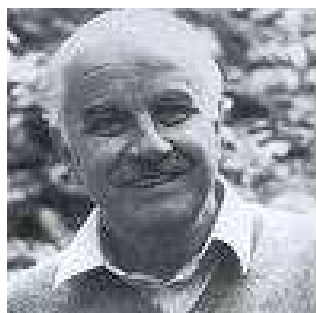
J. Dewey arvates on haridus sõltuv mõjutustest. Teadmised ja mõtted kerkivad esile olukordades, kus õppijad mõtlevad kogemustele, mis omavad nende jaoks tähendust ning on olulised. Need olukorrad esinevad sotsiaalses kontekstis, nagu ka koolis, kus õpilased võtavad osa materjalide käsitlemisest ja seega moodustavad ühenduse õppijaist, kes koos loovad oma teadmised.

Rudolf Steiner (1861 – 1925) - austria esoteerik ja filosoof

Laps kannab endas lubadust õppida, saada rohkem inimeseks, realiseerida midagi individuaalset ja suurt, lühidalt öeldes olla loov. Liiga sageli seda lubadust lihtsalt ei täideta. Ümbruse, ühiskonna mitmed piirangud takistavad kahjuks tõelist õppimist. Ühiskond tahab

midagi, mida laps sisimas ei taha. Laps tahab vaimustuda, ühiskond aga tahab pigem täita teda banaalse ja kuiva tõega.

Loris Malaguzzi (1920 – 1994) – itaalia pedagoog ja psühholoog

Regio-pedagoogika lähtub ühisest koostegemisest. Laps koos täiskasvanuga on õppijad, avastajad, loojad. Lapsekeskses kasvatuses on pearoll lapsel, keda toetab, suunab, abistab, ... täiskasvanu. Seepärast öeldakse, et õpetaja töö on suures osas improvisatsioon, oma oskuste ja kogemuste sobitamine uutesse olukordadesse. Regiolased rõhutavad meeltega tunnetamise kõrval ka lapse oma kogemuste läbi õppimist. Laps õpib terviklikult koos tunnete, keha, informatsiooni ja fantaasiaga. Kui laps saab midagi päris ise teha, kogeda, läbi elada, siis tunne on ehe ja teadmine püsiv. Sama kehtib ka kõikvõimalike põhjus-tagajärg (ehk vastused miks?-küsimustele) seoste selgeks tegemisel – laps peab saama ise kogeda ja katsetada.

Howard Gardner 1943 – ameerika psühholoog

Looduslik-loomulikku intelligentsust (*naturalist intelligence*) on eesti keeles nimetatud ka loodusuurijalikuks ja naturalistlikuks intelligentsuseks. Selle intelligentsuse kuningriigiks on loodusmaailma elu oma täiuses, selle mõistmine, hindamine ja nautimine. Paljud hästiarenenud loodusliku intelligentsusega inimesed tunnevad end looduse keskel „nagu kodus“. Nad armastavad loomulikkust ja naturaalsel keskkonda. Neile on omane looduses väljendunud arhetüübiliste mustrite äratundmine ning nende abil mõtlemine ja õppimine. Loodusliku intelligentsuse esindajateks on inimesed, kellel on suur tundlikkus neid ümbritseva keskkonna loomulike rütmide suhtes ja kelle jaoks on neil rütmidel tähendus – need on põllumehed, kalamehed, jahimehed

Loodusliku intelligentsusega inimestel on võime analüüsida ökoloogilisi olukordi ja andmeid (nt keskkonnakaitsjad, metsavahid); õppida elavatest asjadest ja töötada looduslikes keskkondades (nt zooloogid, botaanikud, veterinaarid, loomatalitajad).

Looduslik-loomuliku intelligentsuse äratamisel on ka kaugeleulatuvam mõju: kui õpetajad püüavad järjepidevalt tekitada erksust ja tähelepanelikkust looduse ja vahetu keskkonna suhtes, siis aitab see kaasa inimesele loomumase, kuid tänapäeval järjest enam kängujäänud võime – imestamis- ja aukartustunde väljakujunemisele ning võimaldab seeläbi luua ka õpilastes klassi- ja koolikeskkonna eest hoolitsevat hoiakut.

Loodusliku intelligentsuse äratamiseks sobivad igat liiki meelelised „kohtumised“ loodusmaailmaga: taimede, loomade, anorgaanilise maailma, ilmastikutingimuste, veekogude, metsade, pinnavormide ja muu taolisega. Meeltetajude haaramiseks ja teravdamiseks on kõige parem vabas looduses viibimine.

Kui aga ei ole võimalik minna välja, siis on tähtis tuua loodus tuppa – loodusmaailma osakeste toomisega ruumi või, kui see pole võimalik, siis kas või video vahendusel. Lisaks meelte igakülgsel aktiveerimisele ja ärksuse saavutamisele suunatud meetoditele on tähtis keskenduda ka sellest intelligentsusest teadlikumaks saamisele. Siin võiks harjutada selliseid tegevusi nagu kuulamine, vaatlemine, kirjeldamine, sorteerimine, demonstreerimine jmt. Sobivad ka valmid, looduslood ja muistendid.